

Sanja Horvatinčić
povjesničarka umjetnosti
poslijedoktorandica na Institutu za povijest
umjetnosti u Zagrebu

Spomenici iz razdoblja socijalizma
u Hrvatskoj – prijedlog tipologije

doktorska disertacija
mentorica: dr. sc. Ljiljana Kolešnik,
znana. savj.
komentor: dr. sc. Vinko Srhoj, izv. prof.

Disertacija je obranjena 10. srpnja 2017.
godine na Sveučilištu u Zadru, pred
povjerenstvom:

dr. sc. Pavuša Vežić, red. prof. u trajnom
zvanju (predsjednik)
dr. sc. Ljiljana Kolešnik, znana. savj.
dr. sc. Dalibor Prančević, doc.

SAŽETAK

Istraživanje spomenika iz razdoblja socijalizma u Hrvatskoj autorica je provela primjenom dvaju komplementarnih metodoloških pristupa. Obiman terenski i arhivski rad sažet je u kataloškoj bazi podataka (1737 kataloških jedinica), dok je historiografski pristup društveno-povijesnom kontekstu nastanka spomenika rezultirao opisom teorijsko-operativnog modela dinamičkog polja spomeničke produkcije druge polovice 20. stoljeća. U prvom su poglavlju pojašnjena teorijska polazišta na kojima je autorica zasnivala svoj pristup samome fenomenu spomenika, dan je pregled korištenih izvora i dosadašnjih istraživanja te su predstavljeni osnovni parametri samoga korpusa (morfološki, tematski i vremenski opseg), kao i njegova opća obilježja predstavljena statističkim izračunima. Drugo poglavlje usredotočeno je na analizu društveno-povijesnog konteksta u kojem spomenici nastaju. Ustanovljeni su parametri za elaboraciju kontekstualnih uvjeta nastanka spomenika, koji su rezultirali opisom modela

dinamičkog polja spomeničke produkcije u socijalizmu. Model funkcionira kao osnova za razumijevanje složenog međuodnosa društvenih aktera koje je autorica identificirala kao ključne u procesu nastanka spomenika (naručitelj, autor, kritičar i korisnik). Opisom naručiteljskih struktura i zakonodavnog okvira podizanja spomenika, identifikacijom različitih razina njihove produkcije te sagledavanjem značaja likovne kritike i društvenih zahtjeva za korištenjem spomenika na tipološke odrednice spomeničke plastike, ostvareni su interpretativni parametri za analizu cjelokupnog korpusa. Analiza provedena u trećem poglavlju disertacije temelji se na rezultatima klasifikacije korpusa i donosi prijedlog tipologije s opisom karakteristika pojedinih tipova, kategorija, potkategorija i varijanti, pojašnjenih na odabranim primjerima. Zahvaljujući velikoj količini podataka, analiza korpusa oslonjena je na mogućnosti koje pružaju digitalni alati za sistematizaciju, obradu i vizualizaciju podataka. Takva je metodologija pružila mogućnost objektivne analize čitavog korpusa i rezultirala prvim prijedlogom tipologije spomeničke plastike iz razdoblja socijalizma. Opis tipoloških skupina upotpunjen je dijagramima i prostornim prikazima njihove geografske distribucije na području Hrvatske.

Polazeći od karakterističnih načina kombiniranja i suodnosa osnovnih konstruktivnih elemenata spomenika (arhitektonskih, kiparskih, slikovnih te pomoćnih/utilitarnih), predložena tipološka klasifikacija spomeničke plastike iz razdoblja socijalizma dijeli građu na četiri temeljne tipološke skupine: osnovni, kompozitni, konstruktivno-inovacijski i prostorni tip spomenika. Unutar svake skupine prepoznat je određeni broj podskupina obilježenih sličnom ili identičnom koncepcijom dominantnih konstruktivnih elemenata (arhitektonskih, kiparskih, slikovnih), odnosno specifičnom organizacijom prostora. Tipološka razrada omogućava prepoznavanje morfoloških kontinuiteta i geneze tipoloških inovacija spomeničke plastike iz razdoblja socijalizma što

su se odvijale onkraj (pred)postavljenih granica umjetničkih medija i arhitektonskih praksi uključenih u njezin nastanak. Usložavanje međuodnosa konstruktivnih elemenata spomenika rezultira tipološkim inovacijama koje predstavljaju kvalitativni specifikum ovoga korpusa. Relacija spomenika prema okolnome prostoru jednako je značajna jer njegova protežnost i artikulacija postaju ne samo važnim činiteljima proizvođenja simboličkih značenja, uglavnom usko vezanih uz historijsku auru mjesta, nego i generiranja novih oblika komunikacije s posjetiteljem. x